

Handläggare
Sofia Rydén
Telefon: 08-508 335 37

Till
Utbildningsnämnden
2023-12-14

Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40)

Remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2023/1227

Förvaltningens förslag till beslut

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat ”Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40)” till utbildningsnämnden för yttrande.

I betänkandet föreslås, bland annat, att Sverige ska göra det möjligt för barn att få upplevda rättighetskränkningar av barnkonventionen prövade av FN:s barnrättskommitté. Det föreslås även att Sverige ska inrätta en försöksverksamhet med statsbidrag till organisationer i civilsamhället som bedriver verksamhet med oberoende barnombud. Utredningen föreslår även att offentligt biträde ska förordnas för barn i mål eller ärenden om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Vidare har utredningen lagt förslag om att barns rätt till information om beslut och överklagande enligt LVU och lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) ska förtydligas och att placering och omplacering av ett barn med stöd av socialtjänstlagen (SoL) måste föregås av ett formellt och överklagbart beslut.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget att Sverige ska göra det möjligt för barn att få upplevda rättighetskränkningar prövade av FN:s barnrättskommitté men önskar en djupare analys av hur ett sådant klagomålsförfarande påverkar skolans personal och verksamhet.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Bakgrund/Ärendet

Kommunstyrelsen har remitterat ”Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40)” till utbildningsnämnden för yttrande.

Utredningen har bestått av tre deluppdrag. Deluppdragen har varit följande.

- Att ta ställning till om Sverige ska göra det möjligt för barn att få upplevda rättighetskränkningar prövade av FN:s barnrättskommitté.
- Att föreslå åtgärder som säkerställer barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen i svensk lagstiftning.
- Att se över möjligheterna att staten bidrar till att etablera barnombud inom civilsamhällesorganisationer.

I betänkandet tar utredningen ställning för att Sverige ska ratificera det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande. Ett sådant klagomålsförfarande skulle utgöra den yttersta garanten för att barn ska kunna få en prövning av upplevda rättighetskränkningar. Prövningen ger enskilda barn en möjlighet till upprättelse. Utredningen lyfter även fram nackdelar med att ratificera protokollet. FN-kommittéerna har tidigare fått kritik för långa handläggningstider och felaktigheter i utlåtanden. Fördelarna bedöms dock väga tyngre än nackdelarna. Utredningen bedömer att det kommer att röra sig om mellan 10–20 klagomål mot Sverige per år och att det framför allt är migrationsärenden som kommer att vara aktuella.

Utredningen konstaterar att många barn inte får information om hur och när de kan klaga på beslut som berör dem och att barn behöver mer och bättre hjälp från vuxna när de vill klaga till myndigheter och domstolar. I betänkandet finns flera förslag på åtgärder som ska bidra till att barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen stärks i svensk lagstiftning. Utredningen föreslår bland annat att offentligt biträde ska förordnas för barn i mål eller ärenden om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort enligt LVU. Utredningen har även lagt förslag om att barns rätt till information om beslut och överklagande enligt LVU och LPT ska förtydligas och att placering och omplacering av ett barn med stöd av SoL måste föregås av ett formellt och överklagbart beslut.

Utredningen har vidare identifierat att det finns ett särskilt behov av stöd för de barn som av olika anledningar saknar tillräckligt stöd av vårdnadshavare eller andra vuxna i närheten. Utredningen föreslår därför en försöksverksamhet med statsbidrag till organisationer i civilsamhället som bedriver verksamhet med oberoende barnombud.

I utredningen uppmärksammas några särskilda problem på skolans område som försvårar barns möjligheter att få en upplevd rättighetskränkning enligt barnkonventionen prövad. Skolinspektionen, Barn- och elevombudet samt Diskrimineringsombudsmannens olika uppdrag och ansvar för tillsyn innebär vissa svårigheter, som att vissa ärenden kan hamna mellan stolarna och att det kan vara svårt för barn och vårdnadshavare att veta vilken myndighet de ska vända sig till. Det kan även vara särskilt svårt att utkräva sin rätt att inte utsättas för diskriminering och kränkande behandling för de barn vars vårdnadshavare inte förmår att tillvarata barnets intressen.

Utredningen betonar även att såväl barn som vårdnadshavare och skolpersonal behöver ökade kunskaper om barns rättigheter på skolans område. Ökade kunskaper behövs även om vilka instanser och aktörer som man kan vända sig till om man upplever sig vara utsatt för missförhållanden samt vem som kan utkrävas på ansvar. De tidigare genomförda förändringarna gällande klagomålshanteringen som innebär ett utökat ansvar för huvudmannen att utreda klagomål kan innebära svårigheter att få en självständig och opartisk prövning av upplevda kränkningar på skolor med mindre huvudmän.

Utredningen lämnar inga förslag rörande klagomålshanteringen på skolområdet eller förslag på lösningar rörande de andra skolspecifika problem som utredningen har identifierat. Utredningens bedömning är att frågorna fångas upp av andra pågående utredningar och uppdrag.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom grundskoleavdelningen på utbildningsförvaltningen.

Ärendet kommer att behandlas i samverkan med de fackliga organisationerna den 5 december 2023. Funktionshindersrådet kommer att få möjlighet att behandla ärendet vid sammanträdet den 6 december 2023.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Barnkonventionen är sedan år 2020 en del av svensk lagstiftning. Genom att Sverige inrättar ett nytt klagomålsförfarande ges barn möjlighet att få prövat om en eller flera rättigheter enligt barnkonventionen har kränkts av en konventionsstat. Förvaltningen ser positivt på att stärka barns möjlighet att få upplevda rättighetskränkningar enligt barnkonventionen prövade genom förslaget.

I betänkandet föreslås att staten ska ge stöd till organisationer i civilsamhället som arbetar med oberoende barnombud. Förvaltningen vill lyfta att om förslaget går igenom är det viktigt att detta sker i samarbete med befintliga kommunala funktioner, till exempel kommunens barnombudsman. Ett oberoende barnombud ska inte stärka eventuella motsättningar mellan barnet och myndigheter. Förvaltningen ser även en risk i att kommunikationen främst kommer att ske med ombudet och att barnet involveras i mindre utsträckning än tidigare.

Sammantaget ställer sig förvaltningen även positiv till förslagen som kan bidra till att barns möjlighet att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen i svensk lagstiftning stärks. Utredningen har identifierat att barn vars vårdnadshavare inte kan tillvarata sina barns intressen är särskilt utsatta. Utredningen lyfter särskilt barn som vårdas utanför det egna hemmet, barn i psykiatrisk tvångsvård och barn som berörs av tvister om vårdnad, boende och umgänge. Förvaltningen vill uppmärksamma att även elever i anpassad grund- och gymnasieskola, det vill säga elever med intellektuell funktionsnedsättning, är särskilt utsatta i den bemärkelsen. Dessa elever bor i större utsträckning på särskilda boenden för barn och unga utan sina vårdnadshavare. De kan också ha svårare att kommunicera till sin omgivning om de upplever att deras rättigheter blivit kränkta. Det är även av vikt att de oberoende barnombuden som utredningen föreslås ska inrättas har rätt kompetens för att kunna stötta dessa barn.

Utredningen har inte föreslagit några förändringar gällande klagomålshandlingen på skolans område och inte heller i övrigt gällande de skolspecifika problem som uppmärksammades i utredningen. Förvaltningen önskar en djupare analys kring hur förslaget att ge barn möjligheter att klaga till FN:s barnrättskommitté kommer att påverka skolans personal och verksamhet.

Konsekvenser för barns rättigheter samt jämställdhetsanalys
Då ärendet är svar på remiss från kommunstyrelsen gör förvaltningen ingen egen analys av ärendets konsekvenser för jämställdhet eller för barns rättigheter. Förvaltningen förutsätter att en sådan analys görs i den fortsatta hanteringen av ärendet.

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen. Eftersom remisstiden är kort föreslår förvaltningen att utbildningsnämnden justerar beslutet omedelbart.

Lena Holmdahl
Utbildningsdirektör
Utbildningsförvaltningen

Peter Bragner
Grundskoledirektör
Utbildningsförvaltningen

Bilaga

Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40).

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Lena Holmdahl, Utbildningsdirektör	2023-12-06